

Recension av Herodotos *Historia*. Norstedts 2000. 596 sidor.

Av Roddy Nilsson, fil.dr i historia

[Länk till presentation av Roddy Nilsson](#)

Herodotos *Historia* nedtecknades förmodligen i Aten under 420-talet f.Kr. och har allt sedan dess utgjort en av de viktigaste källorna till kunskapen om den antika världen. På svenska utgavs den senast för mer än 30 år sedan. Det är därför glädjande att det nu satsas på en ny utgåva då Herodotos *Historia* tillhör de böcker som egentligen alltid borde finnas att tillgå i bokhandeln.

Herodotos (ca 485-425 f K) kom från Halikarnassos, en grekisk koloni i våra dagars västra Turkiet. Ibland brukar han benämnas historieskrivningens fader då han ansetts vara den förste som på allvar bröt med de dittills dominerande sätten att skildra det förflutna som legender och myter eller poesi. Ordet historia betydde dock ursprungligen närmast sökande eller forskning. Herodotos *Historia* inskränker sig heller inte till att handla om historia i vår gängse mening utan består av en rik blandning geografiska, etnologiska, historiska och moraliska reflektioner och iakttagelser. Här berättas förutom om de olika grekiska stammarna och städerna om egyptier, skyter, lyder och otaliga andra folk och grupper. Här återfinns välkända gestalter som de egyptiska faraonerna, kung Kroisos (Krösus) av Lydien och drottning Semiramis i Babylonien och de atenska politikerna Solon, Kleistenes och Peisistratos och fältherren Miltiades för att bara nämna några. Herodotos har ansetts vara den förste författaren som uppvisar ett genuint och äkta intresse för andra folk än det egna, och han tycks aldrig ha förtröttats i att samla anekdoter och uppgifter om de främmande folkens seder och bruk. Störst intresse av de övriga folken kring Medelhavet ägnas åt perserna, stormakten i öster, och deras härskare Kambyses, Dareios och Xerxes. Med tanke på det myllrande persongalleriet och de många platser som omtalas är det synd att förlaget inte försett verket med ett register.

I grekernas värld uppfattades gudar och andra övernaturliga krafter på ett mycket konkret sätt ingripa i människornas tillvaro. Samtidigt fanns mycket tydliga levnadsregler som människorna skulle följa för att inte ådra sig gudarnas missnöje. Ingen överträdelse var då allvarligare än självförhåvelsen, av grekerna kallad hybris. Herodotos *Historia* är full av kungar och andra som inte lyssnat till varningar och råd och som fallit offer för denna den farligaste av frestelser. Att det då alltid går illa ger berättelserna en djup moralisk innebörd.

De mest kända avsnitten i hela verket är förmodligen skildringarna av striderna mellan greker och perser vid Marathon 490 f.Kr. och Salamis och Termopyle tio år senare. De grekiska segrarna i dessa slag fick både för samtiden och kanske ännu mera för eftervärlden en symbolisk betydelse då de kom att tolkas som en del i en kulturkamp mellan civilisationen i väst och österns barbarer. Utgången av striderna, där grekerna lyckades slå tillbaka de persiska angreppen, har blivit en del av västerlandets kulturella självförståelse som i över två tusen år reproducerats som en konflikt mellan väst och öst. Ur denna konflikt har formats seglivade stereotyper där väst står för demokrati, upplysning och framsteg och öst för despoti, mörker och stillastående. Herodotos är naturligtvis präglad av sin tid i det att det också hos honom finns en föreställning om en grundläggande kulturell skillnad mellan grekerna och andra folk. Han är dock långt mindre etnocentrisk än många andra antika grekiska författare och visar t.ex. upp en överraskande positiv syn på huvudfienden perserna.

Herodotos samlade stoff till sitt verk under talrika resor och flyttningar runt om i medelhavsområdet. De skriftliga källor som stod Herodotos till buds var fåtaliga och magra. Detta förhållande tillsammans med hans anekdotiska stil och stundtals osystematiska disposition har gjort att han bland moderna historiker mestadels fått stå tillbaka för sin något yngre samtida, den betydligt nykrare, stramare och mera "objektive" Thukydides (ca 460-399 f Kr). Herodotos är dock definitivt roligare och mera lärorik att läsa.

© [Roddy Nilsson](#)